

Dr. Molitorisz Pál

Gróf Bolza Pál és kertje I. rész

A szélsőséges éghajlati megváltozás valóságos oázis a saját mikroklímával rendelkező Pepi-kert. Hazánk legnagyobb területű arborétumában öt világrész növényeivel ismerkedhetünk meg. A kert nemcsak a botanika iránt érdeklődők igényeit elégíti ki, hanem csodás szépségével és harmóniájával lenyűgöző élményt nyújt a szakismeretekkel nem rendelkező látogatóinak is.

A kert 1943 óta országos jelentőségű természetvédelmi terület, városunk egyik legfontosabb értéke. Szarvas idegenforgalmi vonzerjét, hírértévé ma is elsősorban az arborétumának köszönheti.

Gr. Bolza Pál mintegy 120 éve, az 1880-as évek közepe táján kezdte meg élete fő művének, kertjének megalkotását. Tiszakürtön született, s már gyermekkorában megismerte a család ottani arborétumát. Fiatal korától kezdve különös érdeklődéssel fordult a növényhonosítás kérdéseire, szívesen foglalkozott kertépítéssel, tájkertészettel. Magyarországon elsőként követte a tájképi kertépítés új ágát, az idegen földrészek növényeiből álló, gyűjteményes, ún. dendrológiai kert kialakító kertművészeti stílust.

Közel 60 éve hunyt el, s hagyta ránk örököl nemzeti közeli kirtjét.

A „Szarvasért” Alapítvány és Szarvas Város Barátainak Köre most támogatást gyűjtő kampányt folytat Bolza Pál mellszobrának elkészítésére, és az arborétumban történő felállítására. Ez alkalommal talán nem érdekelten áttekintheti a kertjét egy élet – mintegy 60 év munkájával – megalkotó kertépítész életét.

A Harruckernek

Ha Bolza Pálról kívánunk szólni megkerülhetetlenül a Harruckern család Bekés megyei tevékenységéből kell kiindulni.

Megyéink újkori történetében elvülhetetlen érdemeket szerzett Harruckern János György (1664-1742), aki kiváló gyakorlati érzéket, szervezőképességet és egyben beépítésszerű, településeinél új alapítására fordította: s egyben birtokát jövedelmezővé tette. A jobbágyi körében népszerű földesúr takács családból származott, s bárói dinasztia megalapítója, megyénk főispánja lett.

Harruckern János György portréja

Csillaga akkor kezdett emelkedni, amikor 1692-ben az alsó-ausztriai kamarai számvéveségtől császári élelmészeti biztosságot kapott, ami a hadi élelmészhez helyezte. Az élelmészeti ügyek körüli visszaélések során kiűnt, hogy 23 biztostól egyedül ő kezelte becsületesen a rábizott pénzeszközöket. Ennek is köszönhető, hogy császári biztosságot kaptak az aradi vár építésének felügyeléseivel. 1701-ig volt Aradon. Karrierje történelmi volt, a spanyol örökösödési háború kitérője után Savoyai Jenő magával vitte Olaszországba, majd Németalföldre helyezték át. Innen visszatérve kezdődtek a török felszabadító háborúk végso akkordjai, a hadi intendatúra igazgatójaként élelmészeti tervezetével jelentős megtakarítást ért el a kincstár számára. III. Károly császár 1718-ban német-római birodalmi lovaggá nevezte ki. A töröktől visszahódított terület túlnyomó része koronabirtok lett. A császári politika a volt magyar földbirtokosok érdekeit háttérbe szorította, s a felszabadult hatalmas területre többnyire osztrák kiválóságok pályázhattak eredményesen. Harruckern férfi kora delén, 55 évesen nyújtotta be folyamodását, s hosszú procedúrát követően – miután 1723-ban magyar honosságot szerzett – elnyerte a megye 4/5-öd részét kitevő hatalmas gyulai uradalom tulajdonjogát, s megkezdhetette a török uralom alatt elnéptelenedett, elpusztult terület jelentős ked-

vezmények biztosításával történő újratelepítését, termőre fordítását. Jellemző, hogy a népszerű, emberséges földbirtokost a szarvasiak nevével „egyszerűsítve” Hérokként emlegették.

Harruckern János György egyetlen fia Ferenc 1775-ben hunyt el, s egyebek között a szarvasi birtokot két leánya, Mária Anna és Mária Jozefa örökölte. 1798-ban a Harruckern lányok leszármazói öt részre osztották az uradalmat, s a „szarvasi rátát” Mária Anna – aki gr. Stockhammer Józsefhez ment nőül – legidősebb leánya Antónia kapta.

Stockhammer Antóniát báró Bolza Péter (1752-1817) vezérőrnagy vette feleségül (Bolza Pál dédapja), s ezzel a frigyvel jelent meg Szarvas történetében a Bolza család.

A Bolza család

A Bolza család olasz eredetű, a családnak grófi rangot Bolza Péter, a Mária Terézia rend lovagja szerzett katonai pályán eléri sikereivel. Bolza Péter 1792-ben kapott magyar honfűzőségi, azonban csak ritkán fordult meg szarvasi birtokán.

Fia Bolza József (1780-1862) császári és királyi kamarás már nyelvkönyvet is elsajátította, ő emeltette a Körös partján a ma is fennálló kastélyt. 1805-ben kötött házasságot gr. Batthyány Annával, ezért diszít a kastély Körös felőli timpanonját a Bolza és a Batthyány család címere. Batthyány Anna nevével lett elnevezve az Anna-liget, s viselte családi nevét megszüntetéséig a sportpályától nyugatra eső zárt kert (Batthyány kert). Ma helyén a Lauder Alapítvány kempingje fekszik. Bolza József anyagilag támogatta a mezőberényi gimnázium Szarvasra történő áthelyezését, nevéhez fűződik a szarvasi jobbágy-ságban a földesúri hatalom alól való felszabadulásáról szóló szerződések megkötése. A Bolza család építtette a szarvasi rk. templomot, melynek felszentelésére 1812. augusztus 12-én – szent Klára napján – került sor, s melyen a kegyuraságot Bolza József és neje képviselte.¹

Bolza József gyermekei közül most csak Bolza II. Péter (1824-1881) dzsidás hadnagyról teszünk említést, aki feleségével gr. Tige Mária-val létesítette a jelenleg is fennálló tiszakürti arborétumot. Tiszakürtön született a városunk életében munkássága révén máig elevenen ható Bolza Pál 1861. augusztus 18-án, a család ötödik gyermekeként.

Bolza Pál pályája

Elemi és középiskolai tanulmányait Pozsonyban, Lőcsén és Sopronban folytatta, majd a budapesti egyetemen jogot végzett. Jogi diplomáját azonban soha nem hasznosította.

A családi hagyományoknak megfelelően katonai pályára lépett, a második huszárezred tisztjeként főhadnagyi rangot ért el. 1894-ben lépett ki a hadseregből. Tagja volt a főrendi háznak.

Édesapja halála után (1881) megörökölte a szarvasi ma is fennálló kastélyt, és a szarvasi birtokot. Már megléte ifjú volt mikor Szarvasra került. Szarvasi földbirtoka közepes, 281 kh. nagyságú volt (az Anna-liget, a Libalapos, valamint a halásztelki ráta, népszerű szarvasi el-

Gr. Bolza Pál

nevezésével a „Bolzóka”). Felesége révén Somogyhárságyon azonban jelentősebb birtokkal rendelkezett.

1895-ben megnősült, gr. Vigyázó Sándor (1825-1921) Jozefa (1868-1912) lányát vette feleségül. Apósa szintén a szép kertek rajongója volt, nevéhez fűződik a tulajdonát képező vácrátóti arborétum felújítása.

Bolza Pálné bekapcsolódott a város társadalmi életébe, főleg szociális területen. Védnöke volt a Szarvasi Leányegyesületnek, estélyeket, irodalmi délutánokat szervezett. Házasságukból egy gyermek, Mariette származott (született 1911. december 15-én). Felesége a születés után néhány hónappal váratlanul fellépő betegsége következtében elhunyt. Bolza Pál leányát nevelőnk segítségével egyedül nevelte. Felesége halála után megviselte, ezt követően idejét csak részben töltötte Szarvason, visszavonult felesége somogyhárságyi birtokára. Csak 1930-ban költözött vissza Szarvasra.

Zárkózottsága, arisztokratikus magatartása miatt kapcsolatai korlátozottak voltak, idejét birtokai irányítására és kertjének fejlesztésére fordította. Vendéget ritkán fogadott, egy alkalommal 1931. július közepén Horthy Miklós kormányzó és felesége tett látogatást a kastélyban és a Pepi-kertben. Jelen volt ekkor leánya Bolza Mariette és férje gr. Zichy Domokos. A kormányzói pár a késő esti órákban autón utazott vissza Kenderesre.²

Ugyanakkor több jeles botanikus fordult meg kertjében, így vendégül látta gr. Ambrózy-Migazzi Istvánt (1869-1933), aki a felvidéki Malonyán, majd a Vas megyében létesített növénygyűjteményt, elsősorban örökzöldekből.

Főúri vadászatokra nem járt, egyszerűen étkezett és öltözött. Kedvelte a művészeteket, különösen a zenét, olykor Szarvasról is elutazott Budapestre egy-egy operalátogatásra, vagy hangversenyre. A teletek egyébként a Budapest, Disz tér 7. szám alatti palotájában töltötte. A szarvasi személyzete kifejezetten kedvelte, „amilyen arisztokrata az utcán, olyan demokrata a kastélyban” – mondta róla bátyja, Géza.

1944 őszén el kellett hagynia szarvasi kastélyát, ekkor inasa Dénes Mátyas szarvasi lakásán húzódott meg, s töltött hat hetet. Egy alkalommal csónakkal átvitette magát az arborétumba, Misák Jenő főkeresze lakására, s ott szeretett volna maradni, de Misákék aggodtak, hogy a grófot „rejtgetik”, ezért néhány nap után visszatért inasához. Feter József apát és dr. Dörnyei József ügyvéd helyezte el Vay Andor házában.³ Teljes visszavonultságban élt, míg leánya Somogyhárságyra költöztette. Itt hunyt el 1947. június 8-án, 86 éves korában, porai a szarvasi Ötemetőben nyugszanak. (folytatjuk)

¹ Feter József. A szarvasi róm. kat. egyházközség 150 éves története, Szarvas, 1938. 3 p.

² Szarvasi Közönség 1931. július 23.

³ Vay Andor lakása a Petőfi u. 9. szám alatt volt, az épület már lebontottak, jelenleg a fahíd melletti telek üresen áll.

Fontosabb felhasznált irodalom:

Kismarjai Konrád Emil. Harruckern János György báró és telepítései, Gyula, 1935.

Bauecker Alajos szerk.: A Szarvasi Arborétum, Budapest, 1974.

Keresztúrszki Éva: Harruckern János György szerepe Szarvas újratelepítésében (Szarvasi Krónika 6/1992. szám)

Dr. Palov József: Adatok gr. Bolza Pál életéről... (Szarvasi Krónika 6/1992. szám)

Dr. Kutas Ferenc: Emberközömben (Szarvasi Krónika 6/1992. szám)

Dr. Szilvássy László: Gr. Bolza Pálról és családjáról... Szarvas, 2001.

Ufók a Lengyel-palotában

Nem marslakók érkeztek Szarvasra, hanem Sós Tibor, a Magyar Ufokutató Szövetség elnöke. Ő tartott február másodikán DVD-lejátszással egybekötött előadást a Vajda Péter Művelődési Központ Közösségi Házában, a nagyeremben. Az előadás elsődleges célja az volt, hogy az emberek higgyék a kis terem-mények létezését. Sós úr – saját bevallása szerint – az ezen a téren eltöltött 14 év alatt már nem hisz abban, hogy tényleg léteznek ufók, és alkalomadtán ellátogatnak a Földre, hanem ez a tény már szilárd meggyőződésévé vált. A bemutatón megemlítették Sós Tibor legújabb könyvét is, amibe a legheite-sebb beszámolók kerültek. Mindenkinél lehetősége nyílt a kiadványt megvásárolni a helyszínen. Az előadás után Sós Tibort kérdezték.

– Mik is az ufók tulajdonképen?

– Az UFO egy angol szókapcsolatból képzett mozaikszó, Undefined Flying Objects, vagyis azonosítatlan repülő tárgyak. Tulajdonképpen magát a járművet jelenti a szó, aminek a nagysága 4 méterestől futballpálya meretűig terjedhet. Viszont mára gyűjtőnévvé vált, a leggyakoribban „kis szürkéknek” nevezett lények is ide tartoznak a köz-tudatban. Ők kb. 120 cm magasak, négy ujjal, két lábujjal, keskeny fejjel és nagy szemekkel rendelkeznek.

– Honnan származik a „repülő csészealj” kifejezés?

– Kenneth Arnold amerikai pilóta beszámolójából ismerhetjük először ezt a szókapcsolatot, aki „vízen pattogó tányérok”-nak írta le azt, amit látott. Mára viszont ezt teljesen átvette a köznyelv és a köztudat, és a kis szürkék közlekedésére való járművet értik alatta.

– Mióta figyelnek meg ufókat?

– Azóta folyik nagymértékben megfigyelés, mióta 1947-ben Rooseveltben lezuhant egy nagy, kerek repülő. Ez az első megfigyelések bizonyítéka, habár az USA ezt katonai kísérletnek nevezte.

– Mennyire megbízhatóak az ufókról szóló beszámolók?

– A beszámolók 80-85%-a valamilyen földi eredetű dologgal könnyedén magyarázható, ezek általában laikus, megtévedt emberekől származnak. Becsaphatják őket például műholdak, vagy akár gömbvillám is. A pilóták hamarabb felfogják, mit is láttak valójában, hiszen van tapasztalatuk a légi vezetésben, így felismerik a különbséget egy egyszerű fényjelenség és az ufó között. Ezzel szemben a laikus ember csak az érzéseire, megérzéseire, tapasztalataira hallgathat. Átlagosan 15 beszámolóból 7-8 nevezhető hitelesnek. Sokan soha nem fogják bevallani, hogy részesei voltak egy találkozásnak, mert az emberek többsége azt pusztá ki-

talációnak titulálja. Ezért például a pilóták csak leszerelésük után vállalják fel, mi történt velük, mivel a beszámolóért a karrierjükkel fizethetnek.

– Különbséget képez-e, hogy a megfigyelő egy „szakértő”, például pilóta, vagy civil ember?

– Az ufokutatók számára nem. De a nagyközönség számára jóval hitelesebbnek tűnik, amikor egy leszerelt pilóta, vagy más, hivatalos személy beszél az élményéről.

– Az 1970-es években kitört egy ügynevezett „ufóláz”, több azonosítatlan repülő tárgyval vélték látni az emberek, mint manapság. Mi lehet ennek a magyarázata?

– Ezekben az években kezdte meg az Amerikai Egyesült Államok az atombombákkal való kísérletezést, így az emberek tényleg több fényjelenséget láthattak, mint egyébként. Mivel a kísérletek titkosak voltak, mindenki földön kívüli jelenségeként értelmezte ezeket. A tényleges ufólatogatások egyébként periodikusak, önmagát fejlesztő folyamatok voltak mindig is, tehát nem kizárt, hogy azokban az években is éppen egy ilyen ciklus közepén jártunk.

– Ön vagy az ön kitalálóportja vett-e már felmérést, hogy az emberek mennyire hiszik a földön kívüli élet létezését?

– Az embereknek legalább a fele, vagyis több mint 50%-uk vallja azt, hogy a világegyetemben nem mi vagyunk az egyetlen élő szervezet. Kevesebben vannak azok, akik azt is vallják, hogy az ufók rendszeresen látogatják a Földet különböző okokból.

– Milyen okból jöhetnek a Földre az ufók?

– Számítalanok merülhet fel. Mégis, talán kettő képvisel nagyobb jelentőséget. Az első az, hogy saját érdekeiket szolgálják valahogyan, a második az, hogy a Földnek és az emberiségnek az érdekeit nézik. Sokan vallják például, hogy a Föld mágneses pólusváltása következtében, ami egy pillanattal tart majd, nem marad itt élet. Tehát rengeteg olyan ok merülhet fel, aminek mi esetleg nem is tudunk nagy jelentőséget. Viszont ok, akik sokkal fejlettebb technikával rendelkeznek, mint mi, talán gondolnak ilyen és hasonló dolgokra.

– Léteznék-e ügynevezett ufonauták?

– Igen, minden bizonnyal. Ők olyan kis szürkék, akik nemcsak találkoznak a kiválasztott emberekkel, hanem el is viszik őket az űrhajóra. Ehhez rendkívül fejlett technika szükséges. A fejlettebb technikájuk, és ezen keresztül ok is addig vannak biztonságban, amíg mi nem ismerjük azokat. Viszont magasabb, nagyhatalmi szinten létezhet más, kompromisszumos megoldás.

– Vannak-e olyan emberek, akik kimondatlanul félnék az ufóktól?

– Persze, nagyon sok ilyen em-

ber van. Főleg azok között találunk ilyeneket, akik már megélték egy házban belüli találkozást: az ajtó zárva, mindenki biztonságban érzi magát a saját házában... Ezekben az esetekben a leg-több embertől jelentkezik a kiszolgáltatottság érzése, a blokk.

Viszont azok, akikkel egy esetleges találkozás esetén kedvesek voltak földönkívüliek, egyáltalán nem félnék, sőt várják a következő alkalmat.

– Jártak-e a Földön idegen űrhajósok a régmúltban? Itt a Nazca-fennsík különös rajzaira, illetve az aztékok építményei-

nek és a piramisoknak a hasonlóságára gondolok.

– Erre csak annyit tudok mondani, hogy nem kizárt. Lehetséges, hogy elődeinknél is megjelentek a földönkívüliek. Akár az istenek keletkezésének elméletét is megtalálhatjuk itt. Viszont ez pár ezer évvel ezelőtől történt, ami a Világegyetem történetében szinte semmi. Az sem kizárt, hogy van valami kapcsolat közöttük, hiszen nem lehet véletlen, hogy ebben a hatalmas tér- és időinter-vallumban megtaláltuk minket, illetve egymásra találtunk. ©

Trefort emléknep

A csabacsüdi általános iskola tanulói és nevelői tisztelegtek névadójuk, Trefort Ágoston előtt február 7-én, hétfőn, megemlékezve születésének évfordulójáról.

A hagyományteremtő délutánon rövid emlékműsort tartottak, ahol Trefort Ágoston életének leg-lényegesebb pontjait, a köz-séghez való kötődését és iskolájuk történetét eleventették fel.

Az önkormányzat támogatásával, a képviselői alaptól támogatott jutalmak átadására is most került sor, ugyanis a község 80 éves fennállására szervezett ünnepségsorozat egyik pontja azoknak az általános iskolásoknak a

dijazása volt, akik képességeikhez mérten teljesítették feladataikat az elmúlt folyamán, illetve a 2004/2005-ös tanév első félévében.

A gyerekeket eddig már két alkalommal jutalmazták, s az emléknapon az eddigi eredményeket összevetve hét tanuló kapott kiemelt elismerést: Szekera Ottó, Králik Nóra, Weber Viktória, Surina Dóra, Gere Zsuzsanna, Somogyi Eliza, Sebestyén István. Ők nagy értékű könyvjutalomban részesültek.

A többi diák is egy-egy könyvvel térhetett haza a szép, emlékeztető délutánról.

P.E.